

Nou, dan gaan we vanavond zo een klein beetje de zaak eigenlijk afsluiten. En daarvoor hebben we dan - zoals ik daarnet al heel deftig hoorde aangeven - beloofd te spreken over het existentialisme. Nou wil ik er dit bij zeggen: Al die anderen krijgen de kans om zelf een belangwekkend onderwerp aan te geven, als ze zin hebben. Ik wil natuurlijk niet onvriendelijk zijn - dat ben ik nooit - en U ook deze gelegenheid geven om eventueel nog van onderwerp te veranderen. Maar dan moet U wel heel gauw er bij zijn. (stilte). Nou, ik hoor, dat we het niet zullen doen. Daar gaan we dan.

Het existentialisme is eigenlijk te vertalen als bestaansleer. Vandaar dat er heel wat soorten existentialisten zijn. De meeste mensen verwarren het existentie isme met een "laat-maar-waaien" leventje, dat dan in volste pessimisme met de nodige lange haren gevoerd wordt ergens in de kelders van een wereldstad. Nou spijt het me voor degenen, die daar illusies over hebben, maar zo is het zeker niet. Het bestaan op zichzelf vraagt ~~ook~~ een zekere rechtvaardiging. Zo maar te leven zonder meer is niet voldoende. Er zijn dan ook een hele hoop denkers geweest, die in feite reeds existentialisten waren. Wanneer ik U ga vertellen, dat de oude Zeno ^(een denker in Rome) ~~xxxxxxx~~ ook eigenlijk een existentialist was, dan zult U waarschijnlijk het hoofd schudden en zeggen: "Er is weer niets nieuws onder de zon". En toch is het waar. Zeno bouwde nl. eens een keer de volgende leerstellingen op: "Leven is slechts leven, wanneer het ervaringen insluit. Een leven zonder ervaring heeft geen doel. Het moet dus ons doel zijn ons leven zo te vullen met ervaring, dat dit voor ons bevredigend is, terwijl het leven voor ons en de wereld betekenis krijgt." / (Zeno, Oost-Romeins keizer van 474-491). Nou, U begrijpt wel, dat die stelling eigenlijk nog doorklinkt tot in deze dagen toe. U zoudt zeggen, dat bv. de ker van Rome weinig te maken heeft met het existentialisme, maar ook daar vergist U zich in. Weet U, wie een van de grootste existentialisten is van de R.Kath. kerk?

x Thomas van Aquino.

- Ja. Aquino. Maar ik had eigenlijk nog ^{meer} een practicus willen hebben.

x De stichter van de Jezuieten, Ignatius de Loyola.

- Ja. U zult zeggen: Ignatius, dat was toch eigenlijk een mysticus, Ja, maar hij was in de eerste plaats existentialist. Want hij bouwde de volgende bestaansleer op: "Wij worden door God (dat komt uit de godsdienst voort) dat hij het zo zegt, daar moet je niet zo op letten, dat zet je desnoods opzij; ik voor mij, ik vind het aanvaardbaar); wij worden door God in het leven gesteld. "an is het onze taak om dat leven zo te gebruiken, dat alle mogelijkheden daarvan volledig uitgebuit worden & binnen datgene, wat God ons toestaat te volbrengen." Vandaar, dat Ignatius met zijn Jezuieten-Orde ook zoveel moeilijkheden had. Want hij filosofeerde niet alleen. Hij stelde geen mooie overpinzingen op en scherpe redevoeringen, maar hij handelde er naar. Wanneer men Ignatius kwam, dan zei men: "Wat moet ik doen?" En dan zei hij heus niet in de eerste plaats: "Ga je verzinken in God". Dan zei hij: "Kijk eens, het leven bestaat uit een paar delen, en die moeten we met elkaar weten te verenigen. In de eerste plaats leeft elke mens in de geest. Zo moeten wij de geest vullen met waardige gedachten. Maar op een zodanige manier, dat wij ze zelf ervaren en ondergaan." Dat is niet alleen maar een leerstellinkje van hem, Want als U op het ogenblik misschien nog in de gelegenheid bent om de voorschriften, die hij voor zijn Orde maakte, door te lezen, dan zult U ontdekken, dat deze Ignatius, wiens Orde zo'n klein

beetje in discrediet is meestal, een reeks mentale oefeningen heeft voorgeschreven, een reeks van meditatie-en contemplatie-oefeningen, met daarbij gepaard bepaalde lichaams-oefeningen, die verduveld dicht bij het yogi-systeem komen. Maar natuurlijk in de zin van zijn kerk. Maar daarnaast zei hij: "Voordat je daarmee begint, ga maar naar de keuken en begin maar af te was-sen. En schrob de plavuizen maar." Het was ook Ignatius, die juist omdat hij - laten we dat niet vergeten - existentialistisch dacht, de regel gaf, dat niemand langer dan een bepaalde tijd een functie kon bekleden. Dus op het ogenblik is dat nog zo: Je bent bij de Jezuiten vandaag een pater-econoom, het volgend jaar nog pater-econoom (de man, die over de centen gaat) en dan ineens tot je ontsteltenis ben je de man, die de vloeren schroeft of die de deur opendoet elke keer, wanneer er de een of andere idioot belt.

Wat is natuurlijk niet altijd prettig, maar het leert je het leven zelf te beleven en je niet vast te houden aan de functies van het leven. En nu komen we meteen een beetje naar het modernere existentialisme toe. Ik weet, dat men een groot gedeelte daarvan aan Sartre toeschrijft. Nou is deze ~~grr~~ grootmeester van het pessimisme in mijn ogen geen existentialist, maar alleen een grote zuurzuim. U moet me dat niet kwalijk nemen, dat ik dat zo zeg, maar dat meen ik nou uit het volst van mijn hart. Want wat zegt Sartre?

"Er is in het leven toch eigenlijk niets te beleven, er is geen doel. Dus het doel van het leven is je uit te leven; en wel op zo'n manier, dat je er zo goed mogelijk af komt." Daar hebben zijn leerlingen van gemaakt: dus doe en laat maar, wat je wilt, trap alle regels met handen en voeten; en doe dan maar, alsof je zeer vergeestelijkt bent. Onzin natuurlijk. Maar dat zien we altijd met die richtingen/ Zoals er bij de Jezuiten zijn geweest, die Ignatius' leer van het doelbewuste leven omvormden tot het leven voor het ~~de~~ doel- ongeacht de middelen - , zo heeft men de pessimistische wereldbeschouwing van Sartre, die in het leven nou eigenlijk niets ziet, dat het leven waard is, omgevormd tot een soort van uitspattingen-theorie, waarbij je als uniform zo vuil en zo liederlijk mogelijk gekleed moet zijn. Het moderne existentialisme, dat een reden heeft, dient zich meestal maar aarzelend of helemaal niet onder die term aan. Wist U bv., dat er humanistisch existentialisme bestaat? Humanistisch. dat is menswaardig, existentialisme, bestaansleer. Dus een menswaardige bestaansleer, zou je kunnen zeggen. Of krijg ik protest daar van het onderwijs?

x Nee, nee. "ant dat is toch het principe uiteindelijk van het humanisme? - Ja, ja. Maar nu kun je dat humanisme op verschillendemanieren natuurlijk beleven. Laten we vaststellen, dat er een hele hoop humanisten zijn, die beginnen met mooie praatjes. Dat zijn geen humanisten. Dan heb je een hoop humanisten, die menen, dat zij voldoende doen, wanneer ze proberen voor een medemens het leven levenswaardiger te maken. Maar de humanistische existentialist gaat nog een stap verder. Die zegt: "Het leven betekent alleen wat, wanneer ik met mijn hele wezen in dienst der mensheid voor mijzelf de vol-doening van het leven weet te verwerven." Daar gaat de weg naar toe. Er zijn natuurlijk altijd grenzen. Een existentialist erkent deze, voor zover ze voor hemzelf van toepassing zijn. Maar hij heeft zijn visie, zijn gedachten, zijn ideaal. En zijn hele existentie, zijn hele bestaan, wordt dan door hem - want dat is het existentialistisch denken - in dienst gesteld van deze gedachte. Dan gaat hij gewoon zijn hele wezen daarop instellen. Een aardig staaltje van humanistisch existentialisme, dat nog niet zo lange geleden op schrift werd gesteld, dat vertelt ons: "Een humanist tracht te leven op een wijze, die de mensheid

~~mensheid~~

mensheid waardig is. Er kan geen ogenblik in het leven zijn, dat deze gedachte hem niet vervult en doordringt. Zodat hij voortdurend en ten allen tijde zal zoeken naar een daadwerkelijke mogelijkheid om het menswaardige uit te drukken metterdaad." En daar heb je nou het existentialisme: metterdaad. Leven dat is op zichzelf voor sommigen een onaangenaam, voor anderen een aangenaam iets. Ieder bekijkt dat zo'n beetje op zijn manier. Maar werkelijk leven, dat wil toch wel zeggen: voortdurend bezig zijn. Bezig zijn met dat-gene, dat je bezighoudt. Je leven dus maken tot een actief iets. Bij de communistische partij vinden we ook existentialisten. En nou moet U eens opletten, hoe eigenaardig de absolutistische gedachte tot een vervormd existentialisme leidt. Er bestaan op het ogenblik hogere kringen in Rusland, hoofdzakelijk samengesteld uit erfgenamen van kunstenaars, wetenschapsmensen en dergelijke. Dat zijn kinderen, die voor de daar geldende normen rijk zijn. Die houden er een eigen landhuisje op na, enz. Deze jonge mensen kunnen geen communist meer zijn. De bezitters past het communisme niet. Maar zonder drijfveer binnen dat communisme moeten ze toch proberen iets te vinden om voor te leven. En zo werd dan oorspronkelijk de theorie ontwikkeld, dat het leven ommementwille van de daad belangrijker is dan het leven ommementwille van de idee of de verdienste. Men zei daar bv.: "Niets doen, alleen maar werkt feestvieren en zo (U zou niet zeggen, dat dat bestaat achter het ijzeren gordijn, maar het is er toch heus), dat is eigenlijk geen leven. Dus werk, maar werk voor niets. En werk zo, dat je op elk ogenblik weg kunt lopen." Toen kwamen er anderen, die zeiden: "Ja, maar laten we nou alsjeblieft niet zo konderachtig zijn om alleen maar te gaan werken om te werken. We willen er aardigheid van hebben. En wanneer wij eens een keer wat werken, dan moeten daar feestjes of uitspattingen en genietingen uit voortkomen." En dat is ook gebeurd. Zo heeft men eigenaardig genoeg ~~een~~ ^{in de} bovenste klasse van Moskou hetzelfde gedegeneerd existentialisme, dat we in St Germain de Pré tot voor kort bonden. Nij zijn er ook Nederlanders, die existentialist zijn. En een existentialist is - ofschoon men dat meestal wil vergeten - een eenzijdig mens. Want het leven en dedaad plus zijn gestelde doel vullen alles in hem. Er blijft geen tijd voor wat anders over. Niet in theorie, maar in de praktijk ~~was~~ was bv. Jan Pietersz. Coen ook al existentialist. Want hij zette zich een doel, vulde daarmee al zijn uren en wist uiteindelijk ten koste van wat - daar praten we niet over - zijn ideeën ten allen tijde te verwerkelijken. Of bijna ten allen tijdedan. Hieruit krijgt U vanzelf al een klein beetje inzicht in wat het beruchte woordje, dat ik nu al zo veel gebruikt heb, betekent. Laten we nu eens even nagaan, hoe wij ook - wij, wij, ik kan mezelf moeilijk als een existentialist zien - maar goed. Ja, U misschien ook niet. Maar hoe wij het existentialisme nu zouden moeten gaan vertalen in bv. de termen van onze Orde. "Elke daad", zouden we dan moeten zeggen, "is zo belangrijk, dat niets-doen, terwijl een daad mogelijk is, eigenlijk een misdaad is. Het stellen van de daad geschiedt ommementwille van dedaad. Maar bij elke daadstelling worden we geleid door den ideële gedachte. De algemene wetten en regels gelden voor ons niet." Dat is typisch existentialistisch, hoor. In het bestaan verwerp je alle regels en wetten, die niet passen bij je streven. Want ze zijn belemmeringen om tot de daad te komen. En ^{zo} zouden we dus vanuit de Orde moeten zeggen: "Wij verwerpen alle wetten en regels, tenzij de regels, die wij in onszelfen volledig ~~en~~ voor waardevol en goed erkennen. En deze maken we tot deel van ons daadwerkelijk leven." Nou gaan we weer een eindje verder, een klein huppelpasje, en dan gaan we ons afvragen: "Wanneer

dat nu voor de Orde zus is en voor de Kath. kerk zo, wanneer oude filosofen en moderne uit het lood geslagen jonge mensen zich aan deze levensgedachte vastklampen, wat moet daar dan de achtergrond van zijn? En nu geloof ik, dat we die achtergrond zo hier en daar kunnen vinden bij verschillende denkers. Sjoza zegt bv.: "Het recht is het hoogste goed, wanneer het recht niet uit de menselijke gedachte, maar uit het menselijk bewustzijn wordt geboren." Dat schrijft hij in een van zijn brieven. Daar zit ook weer iets in, waar we hou- vast aan hebben. Het existentialisme is dus een leven vanuit ons bewustzijn. Waar vinden we nog meer wat? We vinden het bij ~~Sri~~ ^{Si Re} Krishna. (Sri of Siri?)
x Een Boeddha?

- Ja, het is een soort van levend Boeddha geweest en men beschouwt hem ook als een verlichte geest.

x Is het deze fde als Sri Ramakrishna?

- Nee, Sri Ramakrishna is weer een ander. Maar die hoort in dezelfde klas- se. Alleen heeft hij - als ik me niet vergis - wat vroeger geleefd. Want de persoon, waarover ik het heb, is nog niet zo erg lang in onze wereld. Hij heeft wel lang geleefd. Ik geloof, dat hij zo iets van 120 jaar geworden is. Maar daar ga ik niet over praten. Want dan gaan we praten over de "gezonde oude dag" i.p.v. over het existentialisme. Maar goed, hij steldedat op grond van oude geschriften in moderne termen dit: "Bestaan is een opeenvolging van handelingen. Elk niet-handelen wordt bij ons tot handelen op het ogenblik dat het niet-handelen voortkomt uit een bewust willen. Op het ogenblik, dat het niet-handelen of het handelen onbewust tot stand komt, is het niet waar- devol en moet verworpen worden. Het bewust leven geeft ons de mog- gelijkheid om alle grenzen te breken en de werkelijkheid te aanvaarden en te aanschouwen. Boven alle schijn en begoocheling, die rond ons zijn." Ik gele- loof, dat die oude ~~Sri~~ Sri daar een heel aardig punt aanroert. Existential- isme is niet alleen maar het stellen van daden. Leven is niet alleen maar een opeenvolging van daden. Maar het is het doelbewuste, overlegd en bere- deneerd stellen van daden, of bewust niet-stellen van daden. Dus je doet ~~ni~~ niet niets, omdat het zo voortkomt toevallig. Maar je doet niets, omdat je een reden hebt om niets te doen. Je hele leven wordt gedictieerd door de redenen, die uit je bewustzijn voortvloeien. Dan kunnen we ook begrijpen, hoe hij in die oudheid voor zijn leerstellingen, die ik toch ook onder de Brahma- maans-existentialistische gedachte zou willen rekenen (hij stamt nl. ook uit een Brahmaans geslacht), hoe hij daar eigenlijk aan komt. Want in de oudheid leerde men dergelijke dingen ook. Alleen in de oudheid was het makkelijker om die dingen door te voeren. Het is nu wel heel aardig om tegen U te gaan ~~ze~~ zeggen: "Nu, word maar eens existentialist; ga elke daad overwegen". Maar j komt er zo moeilijk toe. En daarom vinden we onze troost bij een heel oude; bij Rai Sjana. (Dat schrijf je J-Ala, hoor, maar je zegt: anja eigenlijk; ik ~~k~~ kan het ook niet goed uitspreken). Deze oude heer, een Kopt, heeft zo onge- -veer een 200 jaar na Christus' geboorte eens neergeschreven: "Het is nie het volledig bewust Jezus' leer volgen, dat voor ons betekenis heeft, maar ons streven naar het bewust volgen van zijn leer." Kijk, daar komt weer iets, wat binnen het existentialisme ook toepasselijk is. Want wij kunnen in de mo- dernetijd - of in de oude tijd, wat dat betreft ook misschien - nooit zeggen: Wij zijn volledig bewust; wij weten alles; wij overleggen alles; en ~~er~~ gebeurt nu eens niets, waar wij van tevoren niet over beslist hebben. Maar daar gaa het ook niet om. Want dan zouden we ook weer statisch zijn. We zouden ook ~~we~~ weerniet verder komen. Dan zou je een zekere methode van leven hebben en

daarin vastkleven. Nee. Ik voor mij, ik geloof, dat dat streven, dat streven náár dit doel, belangrijk is. Dat je een weg hebt, die je kunt gaan. Dat zijn punten, waar we - ja eigenlijk eens heel rijpelijk over moesten nadenken. Nou wil ik U nog een paar aardige kleine voorbeelden geven, voor wat men eventueel existentialisme zou kunnen noemen. En doet het nl. niet altijd, hoor. Wat dat betreft, gaat het net als met bepaalde kabinetsformaties; het is altijd ook met naamgeving en topfiguren en zo een knecht, ook al staat de rest van het programma vast. En zo gaat het nou ook met heel veel richtingen, die eigenlijk existentialistisch zijn, maar die deze naam vermijden. "De bestaansleer behoort uit te drukken een continuïteit van bestaan, die wordt beëindigd in een voortdurend stijgend bewustzijn, met een steeds grotere beheersing, zonder voleinding. Op het ogenblik, dat er een voleinding komt, is het bestaan als zodanig ten einde, en blijft er een zijnstoestand over, die niet vergeleken kan worden met onverschillig welke bestaanstoestand". Nou is dat een heel scherpzinnig onderscheid, maar U weet, hoe die vaklui zijn op dat gebied. Als jij spreekt over een flesje met bleekwater, dan gooien zij vijf chemische formules er bij en spreken zij over een ampule van CH₂Cl₂. Dat hoeft je overigens niet na te zoeken, die formule, want die bestaat niet. Wat dat betreft is het net als met de wijsheid van vele wijzen: die klinkt aardig, maar die bestaat in feite ook niet. Het verschil tussen bestaan en zijn wordt uitgedrukt in het verschil van beleving, dus van innerlijke toestand. Zijn kan bestaan insluiten. Maar bestaan op zichzelf kan nooit zijn zonder meer betekenen. Het zijn stelt een bewustzijnstoestand. Het bestaan stelt een vorm en handelingsmogelijkheid, en een continuïteit. Dus in het bestaan treedt de tijd op, de bewustwording, de ontwikkeling. In het zijn zelf kunnen deze optreden, maar zijn ze niet noodzakelijk. Dat wilden we zo uitdrukken. Dat is ook logisch. Wij bestaan op het ogenblik, want we zijn beperkt. "wanneer we met alle dingen één zijn, dan kunnen we niet meer zeggen "Dit ben ik", en dat bent U". Wanneer we alleen maar zeggen: "Nou, ik ben." Niet waar, op het ogenblik zeg ik wel eens zo: "Nou, daar moet je de oude Frans geen verwijt van maken." Maar als ik zover kom, durf ik dat niet meer te zeggen. Want dat deel van mijn wezen heeft Jantje geheten; en dat deel heette Kees, en dat Janus en dat Pierre, en dat ~~Jaan~~ Jean en dat Jacome. Dus de naam, de persoonlijkheid, enz. valt weg. Maar zolang als ik nog beperkt ben, heb ik een doel, waarheen ik streef. En dus vul ik mijn hele zijn met belevingen, die elk voor zich dienen voort te komen uit een bewust streven van mijn kant. Ik kan niet alle gebeuren beheersen, maar ik kan wel bewust streven in een bepaalde richting en trachten alle gebeuren en beleven onderdanig te maken aan dat doel. Ja, eigenlijk .. ik merk, dat ik zit te filosoferen vandaag. Ja. Nou ja, het is toch wel goed/zeker, hè?

X Mag ik nog een paar dingen hierover vragen? U zei de vorige keer: lees er eens iets over na en dat heb ik gedaan / En nou is me opgevallen bij al die verschillende existentialisten: Sartre, Heidegger, Kierkegaard, allemaal, dat er overheersend in hun beschouwingen is een soort van angst, leven^sangst. En daar begrijp ik geen steek van. Want als we Sartre nou nemen, die het leven een walgelijke zinloosheid vindt, dan begrijp ik niet, waarvoor die angst dan nog verder dienen moet. Als er geen enkele norm is, als je hangt boven een luchtledig of in een luchtledig, dan heeft angst geen zin.

- Ik heb net al gezegd, ik vind die oude Sartre maar een zuurpruim.

xDaar zou je angst van krijgen, zou ik zeggen/

- Ja. Kijk eens, dat is nou juist het ellendige. De existentialist in negatieve zin (zo zijn er jammer genoeg ook) zegt het leven te ontkennen, maar

tieve zin (zo zijn er jammer genoeg ook) zegt het leven te ontkennen, maar acht zichzelf in zijn levensontkenning zo belangrijk, dat hij alles aan die levensontkenning en zichzelf tracht te omtoveren. Dus is er geen angst voor het leven. "ee, er is een angst, dat het leven, de gedachtegang van ... of het nou Heidegger is, of Sartre of een ander ... zou kunnen wraken. En dat is nou juist de ~~neganzardige~~ tegenstelling, die we vinden tussen de positieve existentialisten en de negatieve. Heb je de positieve ook gevonden, of niet?

x Ja, wel degelijk. Marcel bv. Maar er is in Sartre iets, wat ik buitengewoon boeiend vind: die tegenstelling, die hij maakt tussen het "en-soi" en het $\varnothing$ "pour-soi". En daarin heb ik om zo te zeggen de Orde terug gevonden wat betreft de cosmologie. Als hij begint met te zeggen, dat het zijnde in ~~xi~~ zich alleen maar het volstrekt zijnde is, zonder enige deling, en ~~als~~ dat als het over zichzelf gaat denken, het zich buiten zich gaat projecteren en dat we dan het "pour-soi" krijgen, dat is eigenlijk de hele cosmologie, die de Orde ook leert.

- Ja zeker. Maar welke consequenties trekken ze er uit? Daar gaat het nu juist om.

x Ja, de vreemde conclusie, dat "pour-soi" en "en-soi" nooit samen kan vallen, dat dat wq anzin, absurd is. Dat lijkt mij nou juist absurd.

- Ja, dat lijkt mij ook. Kijk eens, maar wanneer je nou eens redelijk gaat kijken : wanneer ik leef in het groot-cosmische, dan kan ik wel zeggen , dat het zinloos is in mijzelf te leven, maar dat is het alleen, wanneer ik mijn ogenblikkelijk leven en mijn ogenblikkelijke persoonlijkheid ontken . Maar als ik dat zou doen, zou ik de consequentie er van moeten trekken en zo voortdurend zelfmoord moeten blijven plegen - onverschillig in welke sfeer ik ook kom - dat ik op de duur niet meer afzonderlijk besta. Maar wie van ons wil deze consequentie trekken? Sartre niet dat weet ik wel zeker. Dus, wat is de enige andere richting? Ik zou zeggen: de richting, die wij kiezen. Het jezelf beschouwen als onbelangrijk binnen het grote, maar belangrijk voor jezelf. Ik leef. En ik moet in dat leven alles zien te vinden, wat voor mij van belang is. Daar hoort van alles en nog wat bij . Daar hoort bij mijn eten en mijn drinken, zeker, maar ook mijn denken, mijn vermaak, kortom alles. Wanneer ik die dingen niet heb, lijd ik daar armoede aan, dan kan ik daar geestelijk soms nog een tegenwicht tegen vinden. Maar heb ik dat ook niet,

ben ik dan niet meer ? Ben ik dan alleen deel van het grote zijn? Nee. Kan ik dat dan voldoende maken voor mijzelf en zeggen $\&$ Ik ben deel van alles? Ook niet. Stel nu voor, dat ik tegen U zeg : "Hoor eens, kind, je hoeft niet meer te eten". "e zou het misschien makkelijk vinden - daar niet van. Maar: je hoeft niet meer te eten, want alle eten, wat er op de wereld is, is deel van je." Zou je dan minder honger krijgen na een paar dagen?

x Stellig niet.

- O. En dat is nou juist hetgeen men daar over het hoofd ziet. We moeten logisch zijn. Ons eigen leven is voor ons belangrijk, door de beperking van onze bewustwording, ons bewustzijn. In deze beperktheid moeten wij onszelf leven, ook terwijl we weten uiteindelijk ^{direct} deel van het ondelbaar groot-zijnde te zijn. Voor onszelf zijn we deel. Voor het groot-zijnde zijn we eenheid met het IK. Dat weten we. Maar hebben we daar wat aan?

x Nee, omdat we het ons niet realiseren.

- Zolang we het ons niet realiseren. Dus we baseren ons op het zelf-leven. En nu blijkt ons, dat dit zelf-leven voor ons de bevrediging meebrengt, dat we uiteindelijk zonder een ondergang de eenheid realiseren van het zijnde. D.v

we uiteindelijk zonder een ondergang de eenheid realiseren van het zijnde. D.w.z. dat ons wezen bewust in het geheel opgaat en dan wel daadloos wordt, maar lang nog niet bewusteloos. Dat klinkt misschien wat gek, dat bewusteloos, maar zonder bewustzijn. Want dat ... ja, dat had ik eigenlijk voor het laatste willen bewaren. Laten we het er dan maar meteen uitgooien. Als U waarlijk volgers bent van de Orde der Verdraagzamen, bent U ook existentialisten.

* Ja, ik ben er veel bekends in tegen gekomen.

- Dat denk ik. Maar ... positief ... bij ons. En waarom kunnen wij in dat positieve, wat U toch hoop ik zult onderschrijven - geestelijk heel veel rust, heel veel kracht, veel redelijker levensaanhvaarding aan U leren? De oplossing is zo simpel, als het maar kan. Omdat wij uitgaan van wat voor U het enige uitgangspunt is : Uw persoonlijkheid, Uw wezen. We gaan ook van ons wezen uit. Het is mooi om te praten vanuit het Cosmische, of vanuit het Zijnde. Het is goed om ons er eens mee bezig te houden en ons dat voor te stellen. Maar als het er op aan komt, wat kunnen we anders doen dan van onszelf uitgaan? Wat hebben we anders voor een aanknopingspunt? Niets. En juist door dat te doen, komen we dus tot een - laten we zeggen een existentialisme, waar ik dadelijk nog wat meer over zeg, als ik uitgepraat ben hier met de discussies.

Dus is er nog iemand, die er wat over heeft op te merken?

x Ik had er in het begin iets over willen vragen, maar ik heb het antwoord ondertussen al weer gekregen. Ik heb een vergelijk gemaakt tussen India en het Westen. Het ging over de daad. Maar daar hebt U intussen al over geantwoord.

- Ja, inderdaad.

x Maar ze zijn opmerkelijk.

- Och, waarom?

x Omdat we er gisterenavond toevallig over spraken, weet U. Hoe het in India is en hoe het bij ons is.

- Goed. Maar laten we het nu eens eventjes zuiver stellen. Wat is het enige verschil? De manier, waarop we van onszelf uitgaan.

x Ja, wij zitten hier nu eenmaal.

- Ja. Dat is heel logisch. En nou kunnen wij wel begrijpen, hoe ze in India denken, maar we kunnen het niet beleven. En zo gaat het met veel andere dingen ook. Kijk eens, dan kom je weer op hetzelfde neer: een existentialisme moet van de eigen existentie uitgaan. Op het ogenblik, dat het een algemene stelling wordt, die die universeel moet worden toegepast, en we uit moeten gaan van een universeel punt, dan lopen we vast. Wat zijn we filosofisch vandaag. Nou ja, dat mag wel voor een laatste keer.

x Ja, dan ga je van buitenaf beginnen natuurlijk i.p.v. van binnen.

- Ja. Weet U, ze zeggen altijd : "God schiep hemel en aarde. En van God uit was het logisch, dat hij eerst de hemel schiep en toen de aarde. Maar als een mens nu eens dit had moeten maken, hoe had hij dan begonnen? Dan had hij de aarde gemaakt en daarna de hemel. Wanneer nu een mens op een gegeven ogenblik die aarde wil gaan beschrijven en erkennen, wat uiteindelijk hetzelfde is, wat een existentialist dan wil doen met het zijn, met het leven, met het bestaan, dan is hij toch een grote dwaas - wat hij niet eens kan - eerst te komen op de plaats, waar God stond op het ogenblik van de schepping, om dan de hemelen na te gaan en dan uiteindelijk het kleine stukje aarde te zien. Dat is heel aardig; dan zeg je : "Nou, zo'n stofje in de ruimte, daar leef ik nou op,; wat is daar nou aan? Ja, maar draai het nou eens om. Ga

Eerst eens die aarde leren kennen met al haar wonderen. En ga met de kennis van die wonderen - de wonderen van het kleine a.h.w. - nu eens de sterren zien. Bring vandaar door in de cosmos. Dan wordt die hele cosmos veel wonderlijker voor je. Maar de aarde verloochen je niet. Je ziet haar nietigheid, maar ook haar schoonheid. Wanneer wij ons eigen leven helemaal leren kennen, ons eigen wezen leren doorgronden, wanneer wij de ervaringen hebben opgedaan, die voor ons nodig zijn, dan weten we zoveel over het leven, dat we de onbelangrijkheid van ons eigen leven misschien kunnen beseffen, maar de schoonheid daarvan, de schoonheid van de zijnsuiting vanuit het Goddelijke, nooit zullen vergeten. Dan heeft het leven wel waarde.

Nou, kom, laten we eens verder kijken. Nou, ik hoor niet veel meer. We hebben schijnbaar één studente en een gezellige praatster, en dan de zwijgende gemeente.

x Mag ik nog even dit vragen: Zoals Kant bv. zegt; Het Ding-an-sich is ~~nee~~ nooit te peilen door ons, want we komen nooit buiten onze eigen innerlijke belevingen, onze bewustwordingen, zo redeneert toch eigenlijk Sartre ook, als hij zegt: Wij kunnen toch nooit verder reiken dan onze eigen menselijkheid. Het andere kunnen we misschien als middel gebruiken om er iets ... ja .. mee te doen; maar verder dan onszelf kunnen we niet gaan.

- "a. Dat is tot zekere hoogte waar. Maar Kant zegt : Das Ding-an-sich kan men niet kennen. Maar zodra men zegt : Das Ding in mich, in mij, dan kan ik het wel kennen. Dus m.a.w. Kant laat de mogelijkheid tot absorptie open, ~~at~~ die Sartre ontkent. Niet waar? En daar ligt nu juist het eigenaardige. Wat is leer - ik ga nu eventjes uitweiden over wat ik zonet zei, want dat hoort hier wel bij - denk je nou eens in, heel gewoontjes en nuchtertjes, dat je als mens leeft in die Orde, dan kun je zeggen: "Ik heb een andere mens lief, maar ik kan die mens nooit kennen". Dat is ten dele waar. En ook ten dele onwaar. Want al zul je misschien die mens niet redelijk kunnen verklaren, je zult er onnoemlijk veel van weten. Je zult heel veel van die dingen jezelf eigen maken. U weet wel, wat ze zeggen, niet waar, als een echtpaar de eerste 70 jaar huwelijksrouw achter de rug heeft, dan zijn het geen echt telieden meer, dan zijn het tweelingen. Zozeer zijn ze op elkaar gaan lijken, hebben ze zich bij elkaar aangepast. Zouden we dat dan misschien ook zo kunnen zeggen i.v.m. die Kant van U : Je kunt doordringen in een andere persoon en hen volledig deelgenootschap krijgen, waardoor het deel-ik van de oorspronkelijke persoonlijkheid nu opgaat in het gezamenlijk-ik, dat door de tweeheid wordt uitgemaakt. Zo kan ik verdergaan.

x Ik meende, dat als iemand zegt, dat hij een ander liefheeft, hij meestal de voorstelling, die hij van de ander heeft, liefheeft.

- Ja, maar laten we nou eens eventjes kijken, er zitten toch getrouwde lui-tjes bij hier. Is het mogelijk de illusie, die je op de eerste dag van het huwelijk hebt, tien jaar te bewaren? Wat denkt U?

* Nee, dat verandert altijd.

- Juist. Dus je begint inderdaad met de zelfprojectie in een ander te herminnen, dat is waar. Maar je houdt op met de ander te accepteren; dat is het einde. Langzaam maar zeker wordt de werkelijkheid dus meer en meer tastbaar. Je zou het je zo kunnen voorstellen: stel je nu die mensen eens even voor als een soort van gelatine-massa. Nou is hier een massa en daar een massa. Nu staan ze tegenover elkaar. Dan zegt de een : "kijk eens, wat een mooie citroenkleur." Die ander zegt: "kijk eens, wat een mooie frambozen-pudding." Nu komen ze bij elkaar, aangetrokken. Dan is hun eerste beroe-

ring uiteindelijk niets anders dan een vaststellen van elkaars aanwezigheid op nauwkeurige wijze. Maar op het ogenblik, dat ze elkaar werkelijk gaan beroeren, zien we, dat die vlakken smelten. Ik weet niet, of U het wel eens hebt gezien bij een gelatine-pudding, die met gelatine in aanraking komt. Het gaat lijnen. En met dat lijnen gaan de stoffen, die in de ene pudding zitten en in de andere pudding zich door het opgenomen vocht daarin vermengen. Die kleuren gaan vervagen, verwazen. En op de duur heb je één pudding van een nieuwe kleur, die een tussending is tussen pudding 1 en pudding 2. Dat moet je werkelijk doen met beenderen-gelatine, hoor; niet met agar. agar of zo iets dergelijks. Het is niet iets voor de smakelijkheid. Maar je kunt die proef zelf nemen. Of neem wat anders. Neem twee soorten water, twee hoeveelheden water. Scheid die door een scherpje; er zit in het midden een vlakje, he, dat een beetje poreus is. Zeg nou : Hier doe ik wat analine in; dat laat ik blank. Wat zie je na verloop van tijd? Beide zijn gelijk. De analine is door het filter heen a.h.w. door de afscheiding heen ook bij de ander terecht gekomen. En vanaf dat ogenblik kunnen ze zeggen, dat ze elkaar kennen, omdat ze elkaars evenbeeld zijn. Nou, op het ogenblik, dat ik iets leer kennen en begrijpen, zal ik iets van die eigenschappen gaan aannemen; daar ontken ik niet aan. Maar ik zal de dingen ook gaan begrijpen. Ik kan dus bepaalde dingen in de cosmos wel degelijk leren kennen. Niet zolang ik ze beschouw als Das Ding-an-sich, als het ding, dat buiten me staat. Maar zodra ik ze als deel van mezelf ga leren beschouwen, leer ik ze kennen kan ik er in doordringen en kan ik er één mee worden. Zo zou in theorie - en γ in de praktijk, naar men mij verzekert, ook - langzaam maar zeker de geest steeds hoger gaande, steeds intenser zich mengende met andere levensdelen, groter worden in persoonlijkheid, terwijl die persoonlijkheid in zich veel meer factoren sluit. Maar dan is het bewustzijn van alles in dat groot geworden ik bevatte factoren alomvattend. Dat is nu juist de leer, die wij eigenlijk brengen op dat gebied. Probeer zoveel mogelijk met dingen één te worden. Broom er niet over. Meen niet, dat je ze apart kunt zetten of zo. Zoek de overeenkomst met je persoonlijkheid. Begin met te verdragen, opdat je leert begrijpen. En wat is begrijpen? Iets begrijpen wil zeggen : waarden, die in het ik aanwezig zijn, in een ander, buiten het ik, erkennen. Dan hoeft er geen projectie meer te zijn, al is in het begin heel vaak een gedeeltelijk begrijpen slechts een projectie van eigen waarden in een ander, waar ze niet zijn. Maar op de duur leer je, wat van jou daar werkelijk in bestaat en wat niet. Dan ken je een heel klein γ deel van die wereld, die mensen, die dingen, die planten, die bomen, die dieren, enz. ; geesten. Nu kun je door dat weinige van jezelf, dat je in een ander terugvindt, die ander liefhebben. Dan zul je ontdekken door deze aanvaarding - want de liefde, gebaseerd op enkele punten, is door zijn eigenaardige structuur al-omvattend, dus neemt het niet-gekende erbij op de kop toe. ^{en} ga je langzaam maar zeker doordringen in waarden, die niet meer blijken te zijn werkaatsingen van jezelf, maar complementen, aanvullende waarden van in jezelf levende factoren. En waar een aanvulling plaats vindt, daar kan het geheel overzien worden. En zo groeien we allenmaal. Misschien nu als eenling, morgen misschien als deel van een veelheid, die wel als eenheid optreedt, maar die in zich de zielen van 20, van 100 mensen bergt. Uiteindelijk één met de schepping, waarin het totaal van het zijnde bevat is en waarin wij door ons deelgenootschap het volledig bewustzijn kunnen verwerven. En daarom juist moest ik Sartre afkeuren. Juist daarom moest ik het existentialisme in negatieve zin afbreken, omdat het in positieve zin o.i. aangeeft de enige werke-

lijks weg tot bewustwording. De weg, die voert door beleving, door zoeken, door voortdurende daden en voortdurend streven tot een steeds grotere eenheid, een steeds groter begrip met de wereld, met de mensheid, met de cosmos, waarin alle sferen, uiteindelijk met het Groot-Zijnde, waarin de Schepper Zelve Zich onmiddellijk openbaart. Tjonge, tjonge, tjonge, tjonge, dat had ik zelf ook niet gedacht, dat ik daarvoor nog in vuur zou raken. Maar ja, dat hindert ook niet. Hebben we nog meer daarover te vertellen?

x Mag ik nog eens terugkomen op die eerste vraag van me, die daad. Ik heb toch die vergelijking over India nog niet los kunnen laten. Wij hebben toch altijd - tenminste ik voor mij - toch altijd de impuls om iets te willen, je streeft altijd ergens naar. Er is een zekere drang in je waaraan je niet kan ontkomen. Dat kun je niet, al zou je het willen. Is dit nu iets, dat voortkomt uit een te zeer onbewust zijn, je bent nog te veel beginnend, dat je dat allemaal nog wilt ?..

- Dat ligt er nou maar aan.

x Omdat je nooit ophoudt .

- Nee, natuurlijk niet. Als je ophoudt met streven, dan zou je of volmaakt zijn, of een volledig bewustzijn ontrent je huidige wezen moeten bezitten, niet waar? Maar streef je bewust? Dat is nou de grote vraag.

x Dat loopt zo dikwijls in elkaar, dat je er niet uit kunt komen : of dit of dat wel of niet goed is.

- Goed; dan gaan we het nog eenvoudiger stellen, nog ruimer. Probeer je bewust te streven? (ja). Nou, dan ben je evengoed als iemand, die bewust tracht het leven te aanvaarden. Maar degeen, die onbewust streeft, dus zo te hooi en te gras, of degeen, die fatalistisch alles maar aanvaardt, wat er komt, die zijn allebei even stom. Alleen het ene is actief, het andere is passief. Maar de activiteit van de een is even onbewust als de passiviteit van de ander. Bewust gericht streven, een poging tot bewust gericht streven, wat in zichzelf ook al weer een bewust streven is dus; of een bewust streven naar aanvaarding, dus een bewuste passiviteit, zijn gelijkwaardig. Want zij streven naar een begrip en een aanvaarding van de wereld uiteindelijk. Ofschoon de een dit doet door de dingen op zich toe te laten komen en de ander door naar de dingen toe te gaan.

x Juist, dat is dus het verschil.

- Dat is het verschil. Maar dat is niet zo groot.

x Maar wij kunnen dat niet zien. 'e hoort alleen naar, hoe het daar is. En dat wordt misschien ook wel geïdealiseerd weergegeven.

- Meestal wel. Kijk eens, dat ligt er nou weer precies aan, wie je spreekt. Soms komen er huisvrouwen uit die streken terug en die zeggen : het is er maar smerig. En dan menen ze, dat ze alles gezegd hebben. Soms komen er mensen terug, die esoterisch in aanleg zijn en die zeggen: het staat allemaal geestelijk zo hoog daar, wat evengrote humbug is. Er zijn geestelijk hoogstaanden. En er zijn plaatsen, waar het erg smerig is en plaatsen waar het ~~smerig~~ schoon is. Er zijn domoren en gewetenloze mensen en goede mensen, overal. Daarom kun je altijd zeggen, wanneer ze op de verschillen wijzen, dat wijzen ze op hetgeen henzelf als tegenstelling tot eigen denken en streven is opgevallen. En daarmee is dat natuurlijk al weer eenzijdig gekleurd.

x Dank U wel.

- Nou, tot je dienst, kind. Dat is niets bijzonders, zou ik zeggen. Dat zou je zelf ook kunnen weten, als je had nagedacht. Je hebt gisteren het les-

je gehad, waaruit je het kan leren, nee, eergisteren.

x Ja, het doet me nog altijd een heleboel goed.

- O ja, je komt er misschien wel. En het is niet voor iedereen even gemakkelijk, hoor, om er te komen. Maar dat geeft ook niet. Stel je nou voor, dat je klaar was met streven. Dan had je niets meer te doen. Wat zou je je dan vervelen. Dus wees existencialist en wees blij, dat je bestaat en dat je iets hebt om naar te streven, iets om te willen. Dan heb je een doel in je leven. Nou hoop ik, dat ik geen teleurstelling ben geweest met mijn lezing. Ik heb nou wel geprobeerd om mijn visie op het existencialisme weer te geven. Maar U had misschien gedacht, dat ik ze allemaal stuk voor stuk zou gaan behandelen en opsommen, hè? Nee? Nou, dat valt me mee. Anders doe ik dat nog wel eens.

x De neiging van de existencialist om geen andere normen te erkennen dan zijn eigen normen, is iets, wat wij toch eigenlijk ook doen?

- Ja, natuurlijk. Wij erkennen ook alleen onze eigen normen. En dat is ook heel logisch en heel redelijk. Want we hebben zo juist gezegd: "We moeten van binnen uit beginnen met leven." En als we nou van buiten af regels gaan aanvaarden, waar we het van binnen niet mee eens zijn, dan gaan we a.h.w. onze benen afhakken, terwijl we willen gaan wandelen. Dus dat is dwaas. Kijk eens, je moet het zo bekijken: Een gemeenschap heeft bepaalde normen, die je moet aanvaarden, zolang je wenst deel van die gemeenschap te zijn. Daar~~x~~ kan ook een existencialist zich niet onttrekken. Maar buiten datgene, wat voor de gemeenschap schadelijk of nuttig is en behoort tot je functie als deel van de gemeenschap, zijn er een hele hoop dingen, waar die gemeenschap niets mee te maken heeft en waar ze zich toch druk mee bezighoudt. Wat dat betreft is Holland altijd zo'n mooi lands geweest, hè. Mensen, die gluren achter horren en gordijnen en glippen van blikken werpen over raankozijnen, zoals de een of andere rijmelaar het eens zei. Zo klein, zo machtig klein. Nou, Holland is klein. Het is misschien eens machtig geweest, maar het is nou machtig klein, daar heeft U gelijk in. En zo zijn heel veel mensen, dus de maatschappij ook. Wanneer die maatschappij je gaat vertellen - excusez le mot - met wie je naar bed mag gaan, met wie je mag eten, met wie je mag spreken en met wie je mag spelen, waar je mag werken en wat je mag drinken, hoe laat je naar bed moet gaan en hoe laat je op moet staan, nou, dan zeg ik: Daar heeft die maatschappij weinig mee te maken. Die dingen, daar heeft ze alleen wat over te zeggen, indien ze die maatschappij bedreigen. Dus voor de rest ben ik aangewezen op mezelf. En mijn eigen innerlijk beleven, mijn innerlijke toestand, die zijn de werkelijke normen, waardoor ik een geestelijk bewustzijn kan verwerven. Vanuit mijzelf leer ik door ervaring steeds meer: dit kun je wel en dat kun je niet. Maar dat klopt helemaal niet met die maatschappij. En wat dat betreft zijn we dus ook wel zeer getrouwe existencialisten; alleen met één verschil: De existencialist meent, dat het verwerpen van de regel een plicht is. Voor ons is het een mogelijkheid. Zodra nl. een regel of een plicht, ons opgelegd door anderen, voor onszelf een rem wordt tot verdere bewustwording, dan menen we die sterzijde te mogen zetten. Tenzij een zeer grote schade voor anderen of voor de gemeenschap daaruit zou ontstaan. In dat geval moeten we een weg zoeken, waarin beide partijen aan hun deelykonen. Nou, ik zou zeggen, dat is het antwoord daarop. Nog meer? Nou, als jullie ook niets meer hebben, dan zal ik maar zeggen, dat we er mee uitscheiden voor vandaag, voorzover het mij betreft. Ja, dan mag ik meteen wel een heel klein tikje sentimenteel doen; want ik heb nou een paar jaar lang regelmatig

cursus gegeven. Ik zal dat in de toekomst niet zo regelmatig meer doen. Ik ben misschien in sommige gevallen wat te droog geweest over het algemeen. Goed.

x Over het algemeen niet.

- Maar ik heb geprobeerd altijd om zoveel te zeggen, dat ik daardoor misschien onduidelijk, of taai en droog werd.

x Taai nooit. U was altijd onze meest prettige docent.

- Nou kijk eens, daar bloeit een hart van op, niet waar. Een beetje vrouwelijke bewondering. (gelach). Nou ja, laat ik me daar niet meer mee bezighouden. Maar... dus, we sluiten nou de zaak af. Maar ik voor mij, ik ben altijd dankbaar geweest voor het prettige gehoor. Dat wil ik dan nog wel eventjes hier tot uitdrukking brengen. Dat --- en dat geldt heus niet alleen voor deze kring hier - dat ik aangenaam getroffen ben geweest telkenmale door de bewuste pogingen tot medewerken en mededenken. En de prettige aanvaarding van hetgeen ik naar voren bracht. En nou .. zeg ik wel "goedendag", maar je hoeft niet te denken, dat je helemaal van me af bent, want ik kom heus nog wel weer eens ergens tevoorschijn. Goeden avond.

x Wagr dit ^{Uw} laatste avond is, Br. Franciscus, mag ik dan de tolk zijn van de anderen en U nog hartelijk danken voor alle lessen, die we van U hebben gehad - Ja, ja ja. En de bloemen, die kunje naar de begraafplaats sturen, (gelach) Ja, ik hoop, dat je het geen gemeen grapje vindt. Het is nou werkelijk uit vriendschap altijd over en weer gegaan, niet waar. Nou ja, we hebben elkaar leren waarderen, hoop ik. En misschien ook van elkaar iets meer geleerd over denken. Dat is de hoofdzaak. En nu zeg ik werkelijk goeden avond. Ga jullie maar pauzeren.

Goeden avond, vrienden.

Ik mag eigenlijk wel zeggen: vriendinnen en vriend, hè, dat is de juiste term. We kunnen op het ogenblik natuurlijk spreken over het onderwerp, waar U belang in stelt en wel bij voorkeur vragen aan de hand van vorige cursussen, die U nog zouwt willen bespreken. Vertelt U het maar.

x Ik heb hier een vraag n.a.v. een van de lessen. Er werd gezegd: De mens is vrij, omdat hij vrijelijk in contact staat met zijn God. Maar gelijktijdig is hij geketend door het bewustzijn, dat hij meté zich meesleept. Nu heb ik de laatste week gesprekken gelezen van Boeddha met zijn ~~xxx~~ discipelen. En die beschouwt ook het bewustzijn als een belemmering, waarvan we bevrijd moeten worden. Terwijl wij bij de Orde juist zoveel mogelijk streven naar ontwikkeling van het bewustzijn. Is dat dan een voorgaande fase om nog later weer van bevrijd te worden?

- Kijk eens, wanneer een kind volwassen wil worden, dan zal het naar school moeten gaan. En hoe gaat het met een kind, dat naar school gaat? Dat leert een heleboel, dat het later vergeet. Maar wat het nodig heeft, verwerft het door het totaal van het onderricht. Niet waar? Zo is het nu met ons ook.

Uiteindelijk het bewustzijn, dat we met ons meeslepen, is een keten, natuurlijk. Niet omdat we bewust zijn van de dingen, maar omdat het ons bewustzijn

is. D.w.z. wij binden alle voorstellingen aan onszelf. We zitten zo echt vast aan onszelf vast. En op het ogenblik, dat we onszelf kunnen prijsgeven, dus dat dat zelfbewustzijn a.h.w. kunnen verliezen, dan kunnen we ook geheel opgaan in God, kunnen we één zijn met Hem. Da bestaat er wel degelijk nog een bewustzijnstoestand, maar die is niet meer vergelijkbaar met de menselijke toestand. Of zelfs de toestand van de geest in de meeste sferen. En daar gaat het

nu juist om. Per slot van rekening : Nirwana, waar Boeddha ook over spreekt, dat is heus niet, wat men zich voorstelt : Het daadloos zijn zonder bewustzijn. Het is integendeel: Het weten, meeleven, in alle dingen, zonder een persoonlijke preferentie voor een ~~hayaak~~ daad. Persoonlijke. D.w.z. vanaf het ogenblik, dat je opgaat in Nirwana ben je deel van het Goddelijke, treedt handelend op met het Goddelijke, maar niet meer persoonlijk afgezonderd van het Goddelijke, waardoor je voor jezelf een volledige rusttoestand bereikt. Daar is dus dat bewustzijn van "IKmet, IK zal, IK wil en derg. verloren gegaan in het : GOD IS en daarom is het zo en zo. En dat is nu juist hetgeen we moeten bereiken. We zijn dus vrij, voor zover het God betreft. Want God heeft ons van den beginn af aan in Zich opgenomen. Daar kunnen we niet meer buiten. We kunnen niet buiten God bestaan. We zijn helemaal deel van God. We horen er bij. Maar wijzelf zijn ons daar niet van bewust. -integendeel, we zijn ons bewust, dat we zelf erg belangrijk zijn, dat we erg veel of erg weinig weten, dat we erg goed of erg zondig zijn, enz. En juist die begrippen, die moeten we leren prijsgeven. Maar dat kunnen we alleen maar, wanneer we ons eerst zozeer bewust worden over het totaal van de waarden, die er in de cosmos bestaan, dat we in staat zijn dat bewustzijn van onszelf steeds te kleineren, te zeggen : Ja, ik ben er nou wel, maar wat heeft dat nou eigenlijk te zeggen. Wanneer we zo gaan denken, dan kunnen we dus de dingen, die van buiten - of van binnen eigenlijk, hoor, al te het precies willen zeggen : van binnenuit, want God werkt dóór ons en in ons. Maar goed, laten we even aannemen, dat die God buiten ons staat, niet waar. Dan kunnen we die invloed, die van het Goddelijke op ons toekomt, beter aangaan. En dan zijn we ook vrijer. Het zijn juist al de beperkingen, die we onszelf opleggen, die ons onvrij maken. Niet waar? Ja, we zitten hier met een heel stel dames. Hoeveel dames zijn er niet, die zichzelf het leven zuur maken door allerlei dingen niet te eten, die ze lekker vinden, omdat ze mager willen blijven bv. En daar heb je een vrijheidsbeperking, die uit je eigen bewustzijn "Dik vind ik me al te fient mooi!" voortkomt. En zo kun je verdergaan. Een mens legt zichzelf allerhand beperkingen op, die niet nodig zijn, om de oodeenvoudige reden, dat zijn bewustzijn onvolledig is. En daarom moet hij streven naar een steeds groter bewustzijn, zodat dat ik nauwkeurig omschreven wordt en in relatie wordt gesteld met alle wereld. En dan wordt de belangrĳheid van het ik steeds minder en kunnen we dat ik prijsgeven. Dat kunnen we vóór die tijd niet. Als je denkt : Als ik er niet meer ben, is de wereld er niet, dan houd je jezelf krampachtig aan dat ikje vast. Maar op het ogenblik, dat je in staat bent om te zeggen: Nou ja, dat ik van mij, dat leeft toch wel ergens; en ik blijf wel voortbestaan. Wat geeft het nou, wat ik doe of wat ik ben. Als ik maar het Goddelijke in mij vervul. Nou ja, dan ben je heel ergens anders. Dan ben je vrij om te gaan en te staan, waar je wil. Dan is er nog maar één Meester, die je heet : God. Maar zolang je nog steeds aan jezelf vasthoudt, dan heb je net zoveel meesters, als er mensen en geesten zijn, want je gehoorzaant ze allemaal. Waar of niet? Ja, ik zou zeggen, het is wel beantwoord, zo?, hè? (Dank U.)

x Nou, wie doet er verder zijn mond open? Niemand?

x Ja, over dat ik gesproken. Als je in het Goddelijke bent en je bent één, dan is dat ik prijsgegeven, maar het bestaat nog wel. Is het dan bovengeestelijk

- Ja, mag ik een vergelijking gebruiken? Er is een bloedlichaampje. Dat zegt: ik ben een bloedlichaampje. Dat is dat ik van ons. En nu komt het op een gegeven moment tot de conclusie : ik ben deel van een bloedstroom, en die is

deel van een lichaam. Die gaat spreken over : Het lichaam. Ik ben ook het lichaam. Ik hoor er ook bij. Is dat ik dan prijsgegeven? Ja, in zekere zin wel. Maar aan de andere kant blijft het bewustzijn bestaan. En in die zin is het ik er dus nog wel.

x Het is dus niet meer belangrijk, zoals wij onszelf altijd belangrijk vinden ergens.

- Och, U weet, hoe het daarmee is.

x Ja, dat is juist de grote moeilijkheid.

- Ja, hoe minder je weet over jezelf, hoe belangrijker je denkt dat jezelf bent. En hoe meer je over jezelf weet, hoe meer je tot de conclusie komt, dat je uiteindelijk niet veel betekent. Ja, het is zo. En daar komt dan een minderwaardigheidsbesef uit voort. En dat is nu juist de donheid. Want dan gaat de mens zeggen : Dus ik ben niets waard, dan ben ik niets. Nee, ik ben veel meer dan ikzelf ben. Ik ben nl. deel van God. En als zodanig ben : ik veel meer waard dan dat kleine beperkte ikje. Maar de voorstelling, die ik van mijn persoonlijkheid heb, is geen cent waard. Wie was dat ook weer? Was het niet Confucius, die eens zei, dat elke mens, die zichzelf beschouwt als een waardemeter voor Tao, de grootste leugen uitspreekt tegenover zichzelf, die hij ^{voor} zichzelf nog geloven kan. Dat was geloof in Confucius die dat eens heeft gezegd. En ja, als we dat in moderne ^{termen} ~~taal~~ vertalen, kunnen we dus heel rustig zeggen : de mens, die gelooft, dat zijn persoonlijkheid, die hij op het ogenblik kent, belangrijker is dan datgene, waarvan hij deel is, legt zichzelf de grootste leugen voor, waaraan hij nog net zelf hoopt en durft te geloven. Nou, dat was die vraag. Wie breekt de volgende maal de doodse stilte?

- Ik zou wel iets willen vragen, maar het is een zeer persoonlijke vraag. Dus ik zou het liever bewaren, tot de vragen ver de lezingen voorbij zijn.

- Nou ja, als de anderen niets te vragen hebben, dan zou ik zeggen: kom er maar mee op de proppen

x Het was iets heel gekks, dat me de vorige week overkwam. Ik liep te winkelen, Banaler kon het niet. En op een gegeven moment splitste mijn bewustzijn zich blijkbaar in tweeën. Daar waar ik liep in die straat, was ik met een gedeelte van mijn bewustzijn; en een ander gedeelte van mijn bewustzijn was blijkbaar ergens anders bij andere mensen. Dat herinner ik me nu niet, hoewel het toen veel duidelijker was. Maar het gekke was, dat ik tijd zag in ruime. Ik wou me iets herinneren en ik zei : Ik kan me niet verder herinneren dan 2 of 3 meter terug. Dus hier werd tijd omgezet in ruimte. Het was een zo vreemde sensatie, niet onaangenaam, maar ik snapte het niet.

Wat was dat eigenlijk?

- Kijk eens, dat afsplitsen van die persoonlijkheid, dat wil dus zeggen, dat Uw geest tijdelijk ergens anders mee bezig was. En dat is een veel voorkomend verschijnsel. Uiteindelijk, je hebt buiten dat directe lichaam, waar je nu in leeft, heb je verschillende andere lichamen, dat weet U. Nu kan het voorkomen, dat iemand tijdelijk zijn eigen activiteit iets vermindert, dus op één plaats, en gelijktijdig een dubbel a.h.w. projecteert - soms zelfs zichtbaar. Er zijn proeven van bekend, zoals U misschien weet. En dat verricht dan een andere bezigheid, waarop het eigenlijk IK zijn belangstelling richt. Dus dat op zichzelf is zeer begrijpelijk. Hier werd dus deze gedachte dwingend-der dan de stoffelijke werkelijkheid en bracht daardoor hetgeen in de gedachten leefde, als tweede werkelijkheid naar voren. Dus U beleefde twee werke-

lijkheden: de een, waar U stoffelijk aan vast zat, de tweede, die U door Uw Uw gedachten a.h.w. geestelijk projecteerde. Dat kunnen we dan weer terugbrengen op astraal gebied / een astrale beleving uiteindelijk. Maar goed, dat zullen we dan even terzijde laten, anders wordt het te ingewikkeld. Is dat duidelijk zover? (ja). Nou dan verder : Tijd. Ik ben er 3 meter vandaan. Nu moet U zich dat eens eventjes voorstellen op de volgende manier: U denkt altijd, dat de seconden voorbijgaan. Maar stel het U nu eens even anders voor ; Elke seconde is een heel dun plakje wereld. En U wandelt door al die plakjes heen. En daardoor vindt U een geleidelijke verandering in Uw omgeving, die U toeschrijft aan de tijd, maar die in werkelijkheid te wijten is aan Uw verplaatsing in ruimte. Kunt U zich dat voorstellen? (ja). U kunt echter, omdat de verandering zo geleidelijk is, deze verplaatsing in ruimte voor Uzelf niet voorstellen, en U schrijftze dus toe aan tijd. Logisch. Tijd is dan de benaming, die U geeft aan de beleving van een groot aantal opeenvolgende ruimtelijke en dus ook plaatselijke elementen. Dat is ook duidelijk, hè? Wanneer U nu zegt : Ik ben er 2 of 3 meter vandaan, dan gebruikt U onbewust een maatstaf van afstand, waardoor U uitdrukt, dat U zich op dat ogenblik wel degelijk bewust bent van het feit, dat Uw bewustzijn door tijd-fasen heengaat, die in werkelijkheid elk voor zich een bepaalde ruimtelijke toestand zijn, die op zichzelf blijvend is . Kunt U het volgen? (ja). Dus voortaan moet U het zich maar zo voorstellen: Deze kamer, dat is één blad -je in een heel dik boek. En in dit boek staat aldoor deze kamer in. Maar dan is die er en dan is die er; dan zitten ze zo; dan wordt er dit gezegd, dan wordt er dat gezegd. Voor elke seconde, elke klank, elke verandering is er dus een blad. Nu bent U een boekenworm, die er door heenvreest. Begrijpt U? Dat is Uw bewustzijn. En U associeert zich met één van die factoren en wel die factor, die voortdurend optreedt op alle bladen, maar voor U door Uw eigen plaats binnen het boek niet meer waarneembaar is . U heeft ze a.h.w. opgevreten. Kunt U zich dat voorstellen?

x Dus de kwestie is, dat we eigenlijk aan een foutief denkpatroon vastzitten xxdxxx met de tijd.

- Ja, ja en nee eigenlijk. Dat is erg lastig om het zo te zeggen. "aten we het zó zeggen: Het denken in tijd is voor U de enige mogelijkheid om een werkelijkheid vast te stellen. Want waar voor U het totaal der opeenvolgende belevingen en toestanden een continuïteit betekenen, moet U dit continue meten in een ~~px~~ aparte waardemeter. Zoudt U die waardemeter gelijk gaan stellen met de afmetingen, die U kent in deze wereld, dus in elke breuk van tijd, elke aparte ruimte op zich. dan zoudt U komen tot een verwarring van Uw ruimtelijk bewustzijn en Uw belevingsbewustzijn, dat U uitdrukt als tijd. x Ja, want achteraf, toen ik weer thuis was en de vaagheid - want ik beleefde allebei de dingen vaag - en weer in mijn normale toestand terug was, had ik het gevoel, dat er minstens 2, 3 weken lagen tussen het moment, dat die abnormaliteit opgetreden was en dat ik weer normaal was. Dat was ook weer zo'n vreemd tijdsgevoel.

- Ja, als we over tijd gaan praten - ik weet niet, of het U interesseert, hoor, ik kan er U een helehoop over vertellen in een korte tijd, het is alleen de vraag, of U me volgen kunt. Interesse? (ja). Nou, dan moet U zich dus eerst even vasthouden aan wat ik gezegd heb over tijd. Tijd is een afmeting in ruimte. (Dat heb ik mij beloofd, ja.) Ja, M.a.w. tijd is een lijn, die getrokken kan worden, als een vierde lijn in een differente richting snijdend onder 90 graden/ met andere lijnen. Kunt U dat ook begrijpen? Nou, misschien

niet, hè; daar moet je meetkunde voor gehad hebben. "at wil dus zeggen: je kunt hier drie ^{lijnen} in ~~een~~ drie dimensionale wereld doen samenvloeien, die elk een differente richting hebben. Je hebt het horizontaal, je hebt het vertikaal en je hebt het tweede vertikaal. Ja? Dat kunt U begrijpen? Maar stel U nu voor, dat U buiten deze ~~ster~~^(?) nog een derde lijn hebt, die ook onder dezelfde hoek alle andere lijnen in het middelpunt kan snijden. Dat is de meetkundige voorstelling er van. Dit is dan tijd, oftewel vierde dimensie. Het komt voor U wel ongeveer op hetzelfde neer, ofschoon vierde dimensie weer een verzamelbegrip is voor een reeks van van invloeden, die buiten de onmiddellijke waarneming vallen, hoor. Maar daar heb ik het niet over. Nu is tijd in werkelijkheid zeer relatief. Want de wijze, waarop U zich door de momenten beweegt, bepaalt Uw tijdservaren. Waar U echter een gemeenschappelijke waarde-meter hebt, die gebonden is aan de aardrotatie, zult U een gemeenschappelijke tijds herinnering hebben, die gebaseerd is op een vaste waarde. Kunt U zich dat voorstellen? Dus U rekent met uren, minuten, dagen. Die zijn afhankelijk van de omwenteling van de aarde. Wanneer U echter zelf beleeft, dan is Uw goedmoedigheid aansprakelijk voor de wijze, waarop U door bepaalde van ... ~~U~~ hoe zal ik dat zeggen --- van die brokstukjes op elkaar liggend, doorgaan. En zo kan het zijn, dat U in Uw eigen bewustzijn slechts van het ene blaadje bent gegaan, terwijl volgens anderen uren voorbij zijn gegaan. Begrijpt U? U heeft a.h.w. beschouwend gerust in een toestand, waarin U een ogenblikje U niet bewoog. Voor Uw bewustzijn ~~is~~^{heeft} de tijd dan stil gestaan. Maar omdat anderen gelijktijdig zijn voortgegaan en U met die anderen geestelijk in contact bent en daardoor hen ook kent en ziet, denkt U dan, dat het zolang heeft geduurd. Omgekeerd kunt U zich op een gegeven ogenblik sneller bewegen, - bv in angst en paniek zien we dat heel-snel-optreden; en ook, wanneer je ergens heel erg naar verlangt. Dan duurt de tijd veel langer zegt men. Dan is Uw tijdsbelevn sneller, U maakt dus a.h.w. meer van die blaadjes mee dan een ander. Maar het eigenaardige is, dat buiten deze tijd en ruimte het geestelijk bewustzijn bestaat en een voortdurend contact betekent. Dat wil dus zeggen, dat het boek, waar we doorgaan, ons persoonlijk boek is. En nooit het boek van alle anderen. Maar dat wij met elkaar van gedachten kunnen wisselen over de boeken, waar wij doorgaan. Dat kunt U ook nog vatten, ja? Dan hebben we nu tijd dus teruggebracht tot een zuiver persoonlijke ervaren van ruimtelijke omstandigheden, waarbij wijzigingen in ruimtelijke omstandigheden in afstand t.o.v. elkaar meetbaar zijn, maar ervaren worden als tijd. Dan hebben we ook dus vastgelegd, dat deze tijd een lijn in ruimte is. Dat is zo even gezegd. Dit houdt in, dat ik ten allen tijde - waar ik hier een vaste lijn heb - vooruit en terug kan gaan, zoals ik wil, indien ik slechts in staat ben mijn bewustzijn te dwingen hiertoe. Wat is nu het geval met de mens? De mens is gehypnotiseerd door de tijd. Hij is zo gehypnotiseerd door zijn eigen beweging in de verschillende vlakken, die op elkaar ^{volgen} van de vaststaande volmaakte wereldtoestand, waarbij hij bepaalde delen dus doorkuist, dat hij meent, dat slechts een eenzijdige beweging mogelijk is; en ten tweede meent, dat deze beweging continu in dezelfde richting voort zal gaan en voortdurend met deze zelfde snelheid. Dat is een waantoestand. In feite kan elke mens, die een volledige wil heeft, terug gaan leven. Die kan de tijd voor zichzelf omkeren. Maar aangezien niemand eraan gelooft, zal niemand voldoende beheersing kunnen opbrengen om voor zichzelf inderdaad de tijdsmomenten terug te gaan volgen. Wanneer je de tijdsmomenten terug volgt, zou je dezelfde weg terug kunnen volgen, die je eens gegaan bent. Maar je zoudt ook een paadje daarnaast

kunnen nemen. In dat geval zou dus het teruggaan in de tijd een hernieuwd beleven betekenen, waarin echter een reeks van processen, die voor anderen normaal zijn, voor U in omgekeerde volgorde gebeuren. Kunt U zich dat ook nog voorstellen?

x Mag ik hier even iets op vragen? Als je die mogelijkheid dus zou hebben
als je terugging, zou je dus de dingen, terugschouwende, terugkijkende op je-
zelf, je fouten ontdekkende, kunnen zeggen: deze en die verbeter ik, dat
probeer ik anders te doen. ~~die mogelijkheid. Zou het dat~~
~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ inhouden?

- Nee, dan zou het altijd een verbetering zijn . Want je zoudt altijd dan vanuit het huidige standpunt geredeneerd van het gevolg naar de oorzaak gaan. En het gevolg in zichzelf betekent een andere reactie dan de oorzaak. Dus zult U ten allen tijde voor Uzelf in Uw bewustzijn de fouten verbeteren. En dan kunnen we nog wel verdergaan, wat dat betreft. Er is een bepaalde richting bij ons - ik hoor er zelf niet helemaal toe, hoor - die aanneemt, dat op een gegeven ogenblik de mens een maximum aan bewustzijn bereikt - dus zijn wereldbereiking voleind heeft - en dan na geestelijk ook de vorm verloren te hebben, teruggaat; alle wegen terug tot het eerste begin. Die zeggen dus a. h.w. (laten we van de bijbelse voorstelling van zondeval dus van uitstoting uit het paradijs nemen): De mens, die zover is gekomen, dat hij zichzelf kent en daardoor zichzelf verloochent, streeft terug, corrigeert in de totaliteit van vormen, die hij eens geweest is en nu die hij tijdelijk herbeleeft, alle fouten, die hij gemaakt heeft, komt zo tot de volmaaktheid (hij erkent dus voor zich de volmaakte schepping) en keert terug tot het paradijs, uiteindelijk tot God waaruit hij is voortgekomen; Zodat het niet is, zoals anderen dat voorstellen (waar ik erg veel voor voel) : De kringloop. We gaan ~~na~~ uit van God en we keren terug tot God. Maar die zeggen: "neen, we gaan uit van

God en we gaan naar boven. En dan keren we terug tot God. En wanneer we vandaaruit weer uit zonden gaan, dan zouden we naar beneden kunnen gaan. Maar als we daar de maximum afstand van het Goddelijke a.h.w. bereikt hebben dan gaan we weer terug naar het Goddelijke. En elke keer, wanneer we dat ~~aan~~ doen, realiseren we alleen eerst de eigen beleving + we moeten eerst ervaring hebben, het bewustzijn om te kunnen oordelen, niet waar. Dat verwerven we op de weg heen. Op de weg terug kunnen we krachtens het vermogen tot oordelen de volmaaktheid in onszelf tot stand brengen, die Godin ons heeft gelggt, zodat we onszelf ~~xx~~ realiseren, niet meer zoals we onszelf denken te zijn, maar zoals God ons geschapen heeft en daarmee deel worden van Zijn volmaakte schepping, die eeuwig is. Het is een stelling, hoor.

x Maar weet U, het heeft toch eigenlijk geen nut om terug te gaan. Want je hebt die belevenis gedaan, dus leg je de consequenties al lang vast.

- Ja. Maar dat geldt alleen, wanneer we de tijd aannemen als een aparte beweging. Op het oogenblik, dat we ze aannemen als een afmeting, dan betekent het dus, dat het Al statisch is. In het Al verandert er niets. Alleen het verplaatsen van ons bewustzijn dóór het Al. doet voor ons veranderingen optreden. Daarom ben ik geheeltelijk aanhanger van deze theorie. Dat is niet zo onlogisch. Want wij schrijven aan God toe, dat Hij volmaakt is, niet waar.

Een volmaaktheid houdt in, dat elke uiting van het Volmaakte inzicht vol-
-maakt zal moeten zijn. Kunt U die logica volgen? Want op het ogenblik, dat
het Volmaakte het onvolmaakte uit, uit het Zich onvolledig en ve liest daar
-mee Zijn volmaaktheid. Dan is het een onvolledigheid geworden. En wij ge-
-loven in God als in het Volmaakte. Dus is het redelijk aan te nemen, dat Zijn
uiting volmaakt en volledig evenwichtig is. Dan moeten dus alle onvolmaakt-

heden, die wij kennen in onze wereld en toestanden en .. nou ja, waar we ook leven, waar we ook zijn, niet voortkomen uit het Goddelijke, of uit het-geen rond ons bestaat, maar uit onze eigen ervaring en beschouwing daarvan. Dus is ~~het~~ ^{het} teruggaan in deze richting inderdaad logisch, waar het betekent ~~een~~ ^{een} hernieuwd waarden van op zichzelf ten allen tijde bestaande toestanden, waar wij dan ook ten allen tijde deel van zijn. En zo ons realiseren, hoe wij werkelijk zijn a.h.w..

x Mag ik in aansluiting hierbij nog iets vragen? Het deed me denken aan die wet van gelijkblijvende-veden. Als wij nu de idee hebben - het is misschien ook een foutief idee - maar we willen onszelf steeds verbeteren. Dan houdt dat automatisch in, dat er iets anders versledert.

- Inderdaad. Kijk eens, als wij onszelf verbeteren, dan kan wil dat zeggen, ~~d~~ dat we bepaalde elementen in ons leven ontkennen ten bate van andere. Dus waar we de beleving aan de ene kant vervolmaken en juist maken volgens ~~p~~ ons eigen inzicht, verwerpen we gelijktijdig andere belevingen~~xxxx~~ in ons bestaan, die voor ons bewustzijn evenzeer noodzakelijk zijn, maar die wij op het ogenblik verwerpen, en die we later pas zullen begrijpen als waardevol en daarna beleven.

x Dus kan datgene, wat webv. in de ene periode van ons bestaan goed noemen, in een andere periode het tegenovergestelde zijn.

- Het kan fout zijn, inderdaad.

x En dan was er nog iets, wat ik wilde vragen/ ~~xxxx~~ We houden gewoonlijk rekening met de wet van oorzaak en gevolg in ons stoffelijk bestaan van de dingen, die we stoffelijk doen of laten. Maar ^{voor} alles, wat we denken, is toch net zo goed dezelfde wet van oorzaak en gevolg. Dat maakt voor God toch niet het minste verschil. Dat bestaat toch even zo goed in ons?

- Ja, Het is zelfs zo ... ja, het is aan één kant jammer, dat U het Dinsdag niet heeft kunnen horen ... (dan neem ik hem wel af). Nee, dat zal waarschijnlijk niet gebeuren. Maar goed, misschien neemt U hem wel af, maar daar heeft U in ieder geval op het ogenblik niets aan. Wat is een kwestie, die gaat ~~ex~~ over het astraal gebied. Nou is het astraal gebied - ja ik kan het maar heel kort vertellen hier, hoor, ik kan er niet zo precies op ingaan, daar is ~~xx~~ geen tijd voor. - Maar dat astraal gebied moet U zich voorstellen als ongeorganiseerde stof, oertoestand. De materie, die wij kennen, is een verdichting daarvan. De geest, die wij kennen is het patroon, dat niet geuit is daarvan. Kunt U zich dat voorstellen?

x Dat laatste niet. De geest, die wij kennen, is het patroon

- Het patroon daarvan, dat niet geuit is.

x Waarvan het patroon? Van die ongeorganiseerde stof? Die stof, die geen weerstand biedt?

- Juist. En nu moet U dat dan zo bekijken. Men kan het natuurlijk heel deftig zeggen: Dan zeg je: De astrale wereld is de negatieve uiting van alle krachten op deze wereld, waarop U leeft. In die astrale wereld zijn de ~~g~~ gedachten vormgevend. Dat weet U. Wanneer ik nu denk dus, dan schep ik tijd-lijk in deze wereld, waar ikzelve deel van ben, waarden, die met mij in harmonie zijn, dus mij wederkerig beïnvloeden. Zo zal elke gedachte, die ik uitzend, voor mij vanzelf oorzakelijk worden weer in mijn stoffelijk bestaan; of in mijn geestelijk bestaan. Dat geldt voor de geest ook nl. En pas, wanneer ik dus in staat ben deze gedachten te overwinnen, kan ik ze uitschakelen. Maar w. de gedachten zijn net zo goed oorzaken en brengen net zo goed gevolgen met zich mee, als de daden hier. Wat dat betreft, de mensen denken altijd,

dat een gedachte ...nou ja, daar hoef je niet zoveel rekening mee te houden als met een daad. Maar wat mij betreft kun je net zo goed de daad stellen als de gedachte. Want de gedachte op zichzelf is vaak veel schadelijker dan de daad. Weet U, de daadstelling braggemet zichzelf mee een oplossing van het probleem voor ^{Uw} bewustzijn. De gedachte niet. Dus de gedachte blijft voortbestaan, wordt versterkt vanuit het astraal gebied en brengt zo een versterking van de gedachte, die op zijn beurt steeds weer gewraakt ~~na~~ wordt in het stoffelijk leven en daardoor op de duur opsederend kan worden en verdere bewustwording zelfs kan belemmeren.

x O, dus daarom is het veel beter om gedachten maar om te zetten in daad, dan er mee rond te blijven lopen.

- En nou is het natuurlijk zo : met die gedachte moet je altijd rekening houden, dat je ze omzet in ^{op een manier,} een daad, die voor jezelf aanvaardbaar is. Want anders schep je weer een ontkenning van je zelf, die ook weer astraal wordt geprojecteerd, en waar je dan weer last mee krijgt. Maar er is over het algemeen wel een weg te vinden, waar je zegt : Nou ja, daar kan ik vrede mee hebben.

x Zo las ik een zin : Als iemand niet geslaagd is, dan is hij eigenlijk beter geslaagd dan als hij wel geslaagd zou zijn; want bij een niet-slagen realiseert hij zich de toestand van het wel slagen; terwijl bij het wel-slagen hij zichzelf niet de toestand van het niet-slagen realiseert.

- Dat is Henri. Nou ja, je zoudt het uit kunnen gaan leggen, maar het is eigenlijk heel logisch. Wanneer ik ergens niet in slaagde, stel ik me voor, hoe het zou zijn, als ik wel geslaagd was. Ik bekijk dus twee kanten van de medaille. Maar op het ogenblik, at ik slaag, ben ik zo blij, dat ik ~~aan~~ geslaagd ben, dat ik er helemaal niet meer aan denk, dat ik mislukt zou kunnen zijn. Integendeel; ik zeg : nou ben ik d jongen; mij kan niets gebeuren meer; ik ben er doorgeen en ik zal er verder ook wel doorheen rollen. Met het gevolg, dat ik dus het negatieve aspect, het niet-slagen -volledig beronaachtzaam. Dus qua bewustwording heeft degeen, die niet slaagt, eigenlijk meer ervaring dan degeen, die wel slaagt, en wordt zo dus rijker. Maar ja, dat is weer typisch Henri, om het zo uit te drukken.

x Zo kom je er altijd, zou je zeggen.

x Ja, maar je komt er verder mee.

- Ja, je komt er altijd. Maar weet U, wat nou het leuke is? Een mens in de stof heeft een hele hoop waarderungen. En het blijkt, dat die waarderungen over het algemeen averechts verkeerd zijn. Om de dood-senvoudige reden, dat de stofmens zich niethaseert op zijn totale werkelijkheid, dus gaat ~~en~~ stof, maar meent, dat zijn geest afhankelijk is van de stof. ^{begrijpt U,} En dat is n nou de fout. Wanneer U geestelijk iets berikt, dan zijn er een hele hoop mensen, die zeggen : Ja, wat koop ik daarvoor. U kent die uitdrukking ? Nou, ~~ma~~ wat heb ik er aan, wanneer ik iets geestelijk bereik en ik kan het niet stoffelijk tastbaar maken, kenbaar maken. Maar voor mij ~~ersoonlijk~~ is hetgeen ik geestelijk bereik, net zo reëel in mijn werkelijke toestand dan, als hetgeen ik stoffelijk bereik. Daar is dus wel een gelijke waarde. En dan blijkt dus, dat in het geheel van onze persoonlijkheid de bewustwording en ontwikkeling altijd redelijk evenwichtig is. Maar dat zij door een eenzijdige beschouwing onevenwichtig is. En aangezien het ons bewustzijn is, dat onze waardering uitmaakt, hebben we een hele hoop ongeluk vaak over dingen, waar we ons helemaal niet druk over hoeven te maken.

x Het is erg ingewikkeld.

- Nee, het is helamaal niet ingewikkeld.

x Nee, dit niet. Maar alle punten. Ik bedoel, als je vergelijkingen gaat maken tussen het een en het ander, dan zijn er altijd dingen, dat je zegt: Is het nou positief of is het nou negatief? Me zou dat net zo goed om kunnen draaien.

- Nee, je moet je niet afvragen: is het positief of negatief. Kijk eens, er zijn een hele hoop mensen, die schijnen daar een sport van te maken. Die gaan we vragen: Wat is het, wat ik doe, of wat ik ga doen? Dat is volkomen fout. Je moet je niet afvragen: Wat is het, wat ik ga doen, of wat ik gedaan heb. Je moet jezelf afvragen: Wat betekent het voor mij? En als je zegt: Het betekent voor mij iets, wat prettig is, dan ga ik me afvragen: Kan datgeen, wat hier niet prettig is, misschien elders voor me betekenis hebben? Dan vind ik het evenwicht, kan ik er vrede mee hebben. Niet waar? En zodra ik er vrede mee vind en het aanvaard, verwerk ik het normaal in mijn hele bestaan. En dan kan ik over heel zware ^{slagen} ~~slagen~~ makkelijk heenkomen. Ik kan grote schokken verduren. Ik kan aan de andere kant onberoerd blijven door iets, wat anderen waanzinnig van blijdschap maakt. Ik blijf - zou ik zeggen - een beetje nuchter.

x Ja, ja.

- Dat is toch eigenlijk heel logisch. Ik bedoel: dat is toch eigenlijk niets bijzonders. Nou, dat was dat. Nog meer?

x We zeggen, als iemand stert: hij is uit de tijd.

- Nou ja, dat is eigenlijk een uitdrukking, waardoor wordt vastgesteld, dat ze uit onze tijd zijn.

x O, ik dacht, dat het meer was: de eeuwigheid.

- Ja. Maar dat is vanuit menselijk standpunt. Ze zijn uit de tijd. Maar wat noemen wij de tijd? De tijd, die wij beleven. Er kan voor die persoon wel een andere tijd bestaan. Ze hoeven helemaal niet plotseling in een eeuwigheid te komen, waarin geen tijd meer bestaat. Maar de tijd, zoals wij ze beleven, bestaat voor die mensen niet meer. Voor ons tellen ze dus in deze tijd niet meer mee.

x Dus U beschouwt het van de wereldse kant.

- Altijd.

x Ik had het meer beschouwd van de andere kant.

- Ja, maar hoe komt U aan die andere kant?

x Dus het begrip, degenen, die hier niet meer zijn, die hebben er geen deel meer aan en hebben dus ook geen maatstaven van tijd.

- Ja, dat denkt U.

x Want dat is de tijd, de maatstaf.

- Ja, maar wij hebben nog wel degelijk een maatstaf van tijd.

x Toch wel?

- Ja, gegarandeerd. En nou is onze maatstaf van tijd tamelijk ruim. Maar stel je nu eens voor, dat je in duister zit. Dacht U, dat die geen tijd kende? Men maakt honderd jaren door in één seconde. Wel degelijk een tijdsbewustzijn. Er wordt een opeenvolging van momenten wel degelijk ervaren door zo iemand. Ook in de geest. Door ons ook. We zeggen toch ook: we gaan een tijdje studeren. Of we gaan een tijdje rusten. Of we gaan een tijdje spreken, we gaan een tijdje werken.

x Is dat zo bij U?

- Dat is inderdaad. Maar het hoeft niet gelijk te zijn, onze tijd. Ik weet bijvoorbeeld op het ogenblik drie van onze .. ik zou zeggen "mensen", drie van

onze broeders, die in het afgelopen jaar gesproken hebben, die zijn ~~gaan~~ gaan studeren. Nu is het eigenaardige, dat de een in die tussenperiode al jaren gestudeerd heeft; terwijl de ander a.h.w. pas zijn boekjes opengeslagen heeft voor zijn eerste les. Dus voor de een/ is die periode, die voor U - sedert hij het laatst hier gesproken heeft - geloof ik ongeveer 6 weken bijna. Die 6 weken is voor U een hele tijd. Voor hem is dat zo iets als 1 minuut voor U. Maar die ander, die heeft nu op het ogenblik als ik me niet vergis 4 weken niet ~~gesproken~~ gesproken. Die heeft in wat voor U 4 weken is, volbracht, wat volgens zijn bewustzijn 4 à 6 jaar is.

x Dat is dus volkomen uit de tijd, zou ik zeggen.

- Ja. Dus het tijdservaren is volkomen relatief geworden, zuiver persoonlijk. Maar dan bestaat er nog wel tijd. Kijk eens, wanneer we zeggen: helemaal uit de tijd, dan zouden we zeggen: er bestaan dus geen tijdswaarden meer. Maar dat bereik je alleen, wanneer je in het middelpunt zit van het rote levensrad a.h.w. en vandaaruit naar alle kanten gelijk kijkend de geheel tijd - als een afmeting dus - overziet. Dan ben je "uit de tijd". Want alle tijd is voor jou één geworden. Maar voordat je zover bent, ken je geen eeuwigheid. Zolang je geen eeuwigheid kent, ken je tijd. U moet me niet kwalijk nemen, hoor. Dat zijn zo van die manieren van betogen. Ik weet niet, of U het prettig vindt, hoor. Maar ik vind het wel prettig. Want daardoor definiëer je tenminste duidelijk voor jezelf of voor anderen, hoe je de zaak beleeft. Zijn er nog meer liefhebbers? (stilte). Niet? Nou hebben we dan misschien nog tijd voor een verhaaltje?

x Graag.

- Ja, dat klinkt nou net, of ik zeg: Kinde en, voor we naar bed gaan, nog even een verhaaltje. Maar dat is toch heus niet zo bedoeld.

x Dat is nog niet erg. Maarom zou een mens zich geen kind voelen? Dat is ook wel eens prettig.

- Oeh, ja. misschien ook.

Nou, dan moogt U zelf vaststellen welk begrip ik zal illustreren met het verhaaltje.

x Het Kleurenrijk.

- Het kleurenrijk, ja? En is er nog iemand, die iets anders te vertellen heeft er bij? Nou, ik hoor niets meer.

x Levredeneid.

- Levredeneid, dank U.

Dan gaan we het verhaal vertellen van Jan/ en de wonderverf. Daar heeft U vast nog nooit van gehoord, hè? Toch is het een sprookje, dat zo oud is als een menselijk leven. Alleen heeft men misschien vergeten het eens een keer meer te schrijven.

Jan was een doodgewone jongen, zoals alle jongens jongens zijn. En U weet, dat alle jongens graag knoeien. Wat dat betreft hebben ze dat eigenlijk met de mensen gemeen. Want de meeste mensen knoeien op hun manier. Maar de een knoeit in de politiek en doet gewichtig; de ander in zaken en voelt zich een groot man. De derde knoeit misschien een beetje en voelt zich een mislukkeling en komt in het armenhuis terecht. Maar Jan was nog een kind. En een kind knoeit wel - volgens de opvattingen van anderen - maar voor zichzelf is dat knoeien net zo gewichtig als de knoeierijen van de volwassen mensen, die zij een evenstaak gelieven te noemen. En zo vond Jan dan eens een keer, toen hij langs de weg liep van school naar huis, een potje, waar nog wat verf in zat. En toen hij dat zo zag, toen dacht hij: "Da

"Dat is nu net goed, om er het hok van mijn lievelingshond meet te verven." Het was niet veel, die verf. Maar nu ja, daar denkt die jongen niet over na. En voordat moeder in de gaten had, dat hij een potje verf "achterover had ge rukt" (want zo noemt men dat dan meestal in menselijke termen), had hij al ergens een penseel van vader genomen (wat hij natuurlijk niet hebben mocht) en een grote kwast, die aan zijn broer behoorde, die wel eens een enkele keer een schutting verfte of zo iets, en hij trok naar het hondenok toe. De verf was om zo te zien grauw. Maar o wonder, toen hij begon dat hokje te verven, werd het dak rood met een mooie gloeiende kleur. De wanden werden groen uit hetzelfde potje. En er kwam zelfs een mooi wit randje rond de ingang, waardoor bello, de geliefde hofhond, zijn weg naar zijn eigen behuizing moest zoeken. Ja, wat meer was, toen onze Jan wat verbaasd de verf probeerde op de schutting, bleek ze precies dezelfde kleur te hebben als de verf, die er al op zat. En zo was alleen dat stukje schutting mooier geworden, maar verschil van kleur kon je toch niet zien. Je begrijpt, dat hem dat heel erg bezighield. En zo kwam het dan, dat hij die avond buiten zat te peiszen met zijn potje verf i.p.v. zoals anders te ru moeren en te ravotten met de jongens. Of het zo'n vermoeiend werk is geweest - want een hondenok schilderen kan voor een jongen erg vermoeiend zijn, vooral als hij het netjes probeert te doen, of dat het de moeite was, want het was een zomerdag, dat weten we eigenlijk niet precies. Maar wel is het zeker, dat hij plotseling ... (men zegt, dat hij geslapen heeft en droonde, maar zelf gelooft hij dat niet) ... een stem hoorde, die zei: "Hoe kom jij aan die verf, jongeman?" Toen hij opkeek, zag hij een lange man staan met een tamelijk streng gezicht, die hem wat misprijzend aankaek, "Die .. die.. die verf, meneer? Die ... eh... die heb ik op de weg gevonden." "Zo, en heb je die dan zo maar meegenomen?" "Ja, meneer, Het was maar een klein beet -je." "Hm.. ja. Je kunt gelijk hebben, jongen. En wat heb je er mee gedaan daan?" "Ik heb het hondenok geverfd, meneer." "Hm. Mooi." "Ja, maar er komen allemaal kleuren uit één potje, meneer." "Ja, dat is wonderverf. Die verf komt uit het rijk der kleuren, Jan. Maar het verbaast me, dat je die verf gevonden hebt. Want de mensen vinden die verf meestal niet. Ook al is ze vaak op de wegen voor iedereen zichtbaar neergelegd." Nou, kijken jongens niet naar dergelijke geheimzinnige uitdrukkingen van volwassenen. die nemen ze maar op de koop toe. Per slot van rekening. Hij kreeg blijkbaar geen standje en dat was hem voldoende. "La maar eens even met me mee, Jan. Want die verf kun je zo natuurlijk niet houden; dat snap je wel." Jan begon weer een beetje angstig te worden. "Ja, maar ik moet dadelijk binnen zijn, meneer." "Dat duurt maar een ogenblikje." En zo ging van - molens - volens - mee met de meneer met het strenge gezicht, die niemand schijnbaar kon zien, behalve hij. En toen ze buiten kwamen op de weg, zag hij plotseling hoe die meneer die verfpot nam en de verf over de bomen gooide. Het wad ineens een herfstbos. Maar toen Jan naar de pot keek, zat er nog net zoveel verf in als op het eerste ogenblik. "Vind je dat mooi, jongen?" "Ja, meneer. Maar het is nog zomer, meneer." "Juist. En daarom nemen we nog wat verf." Zo gezegd, zo gedaan. Het was al weer zomers groen. "Rare verf is dat, meneer," probeerde Jan. "Ja jongen. Ik zal je eens wat vertellen. Die verf is eigenlijk geen verf. Ze komt uit het Rijk der Kleuren. En het Rijk der Kleuren ligt in de geest." "De geest, meneer, waar is dat?" "Is dat buiten het dorp daar, de geest?" "Nee, nee, nee, jongen. Dat is niet dat witte daar, wat jullie de geest noemt. Neen, dat is een ander rijk. Een heel groot rijk, een heel groot land. Het ligt hier wel

vlakbij en misschien zal ik je wel eens een keer meenemen. Maar dan moet je toch eerst eens leren, hoe die verf heet. En als je ze zelf kunt maken, mag je in dat rijk binnenkomen." "Graag, meneer." Jan zag al een hele vacantiereis voor zich. "En.. eh .. hoe heet die verf nou, meneer?" "Die verf, Jan, die heet tevredenheid. Want een mens, die tevreden is, kleurt door zijn tevredenheid alle dingen altijd mooi en precies, zoals het past. Maar iemand, die ontevreden is, maakt alles lelijk. Toen jij deze verf gevonden hebt, ben je tevreden geweest." "Ja, meneer." "Juist. Je was gelukkig. Je had niets van de wereld te vragen. En als je niets van de wereld vraagt, dan vind je dergelijke geschenken langs alle wegen." Jan zegt, dat hij niet geslagen en niet gedroemd heeft. Een ding is zeker: het handenhok was geverfd en het blikje was weg. En de gedachte aan die meneer en die tevredenheid en dat Rijk der Kleuren heeft hem een hele tijd achtervolgd. Toen hij al veel groter was en met heel veel moeite leerde om tevreden te zijn met al, wat hij kreeg, mits hij zelve zich niets ten schulde had laten komen, toen zag hij die meneer nog een keer terug. Alleen was het toen geen meneer meer, maar een vriend. "Ik ben gekomen om je te halen voor het Rijk der Kleuren, Jan." "Ja, ..eh ..meneer." "Je hoeft mij geen meneer meer te noemen, Jan. De mensen noemen mij soms de engel des doods; of Asraël. Soms noemen ze me een gesel; en soms een zegen. Toch ben ik niet degene, die de mensen wegvoert. Maar ik ben degene, die de mensen leidt, waar ze zelf willen gaan. En nu kun je met me ee naar het Rijk der Kleuren. Misschien dat je er eens voorgoed zult wonen." Toen veranderde alles in de omgeving. De muren van de kamer vielen weg. De blauwe lucht ververfde zich, tot ze een levend licht werd. De bomen en struiken werden eigenaardig schonerende kleuren die wervelden en dansten; soms wond re bloemen waren en dan weer gestalten van mensen, van huizen, van dieren. "Is dit al het Rijk van de Kleuren, meneer?" "Zeg maar "Dood", Jan." "Is dit nu het Rijk van de Kleuren?" "Ween, Jan. Dit is het Voorportaal. Wanneer de mens niet meer hecht aan vorm en gestalte, wanneer hij leert alles achter zich te laten en in de wereld van zijn gevoelens alles te aanvaarden, dan komt hij aan het Rijk, dat we nu betreden." Jan weet niet, of ze wel vooruit gegaan zijn, of dat de wereld rond hem spoelde en plotseling veranderde. Toen was er geen Dood meer maar een Licht. Een licht van warrelende kleuren rond een gouden kern, steeds veranderend. Een spel van schoonheid, dat betooverde. Toen hij rond zich keek, was heel de wereld levend licht in alle kleuren; was al het zijnde plotseling geworden tot een betoverend rënd schouwspel. En vreemd, de kleuren spraken tot hem en ze tekenden hem beelden en gedachten. Hij zag vreemde werelden opkomen en vergaan. Mensen geboren worden en sterven. Hij zag gestalten uitgaan van een wit vuur en terugkeren tot een wit vuur. Dat was één schoonheid en één stilte.

Toen hij daar zich wilde overgeven aan dat kleurenspeel, klonk de stem naast hem. En ze klonk nu goedig. "Nog piet, nog niet, Jan. Je moet nog teruggaan naar de wereld. Waar dit kleurenspeel en dit kleurenspeel wordt ook gemaakt uit de verf der tevredenheid. Want wie tevreden kan zijn met de wereld en gelijk tijdig streven in zichzelf, die betreedt het Rijk der Kleuren. En het zijn zijn gedachten, het is zijn leven, dat als levend licht de betovering geeft, waarover jij even hebt gedroomd. En nu ga ik. Maar eens kom ik terug. En dan zul je zelf kunnen beslissen, of je voorgoed in dit Rijk zult binnengaan." Daar klonk een klokkengelui. Het werd schriller en feller. Het was een wekker, die afliep. Een jonge mens ontwaakte. Toch heeft hij nooit gezegd, dat het alleen maar een droom was. Zoals U niet kunt zeggen, dat dit alleen maar een sprookje is. "an gaat door de wereld. En ijverig vernamelt hij de wonderverf van wereld-aanvaarding, van bewustzijn ontrent het Zijnde. Opdat hij eens waardig zal worden geacht binnen te gaan in het Rijk der kleuren. Zo, en dat was dan een kleine vertelling toe. En nu ga ik het woord overgeven aan een ander, die de avond voor U gaat sluiten, vrienden. Dus, wat mij betreft, allemaal een prettige avond en een goede nachtrust.

Dank U wel.

Goeden avond, vrienden.

Wij zullen deze bijeenkomst gaan besluiten met Het Schone Woord i.v.m. het voorgaande kort, in ~~inpoëtische~~ poëtische vorm. Heeft U een onderwerp, wat U daarvoor wilt gebruiken?

Dankbaarheid.

Dankbaarheid.

Dankbaarheid is de sten des harten,
die heel de wereld aanvaardt en weet,
dat het God is, die alle gaven schenkt,
alle vreugde en alle leed.

Dankbaarheid is rijkdom kennen,
die het leven in je schenkt;
en zo in éénklank komen met de Schepper,
Die binnen het eigen wezen denkt
en jou je leven geeft.

Zo in de dank je sreekt,
is er een band, die niet breekt,
is er een klank, die steeds klinkt
en een lied, dat steeds zingt.

God in Zijn grote oneindigheid,
Schepper van wereld, van ruimte en tijd,
geeft je de grootste gaven: het leven
en Hem behoort alle dankbaarheid.

Goeden avond.

Niet gecorrigeerd.